

Јован Цонић*

Иновативни центар, Универзитет у Нишу, Република Србија

Александар Ђорђевић**

Правни факултет, Универзитет у Нишу, Република Србија

ЗНАЧАЈ РЕЗЕРВНОГ ОФИЦИРСКОГ КАДРА ЗА СИСТЕМ НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ***

Сажетак

Један од најважнијих фактора у остваривању националног и одбрамбеног интереса сваке државе представља организована оружана сила која је у сваком моменту спремна да заштити њену независност и сувереност. Војска Србије према Стратегији националне безбедности Републике Србије представља најважнију и најмоћнију формацију на којој се заснива систем националне безбедности, а са циљем обезбеђења сигурности за све њене грађане. Оружани сукоби данашњице нам показују да и поред потребе за професионалном војском која је главни носилац борбених дејстава, кључну улогу на бојном пољу и даље имају бројност војног састава уз подразумевану обученост и мотивисаност. Република Србија као војно неутрална држава са усвојеним концептом тоталне одбране, а са својим виталним интересом очувања територијалног интегритета, у обавези је да због ризика у безбедносном окружењу развија и усавршава сопствену војску зарад очувања државне и националне егзистенције. Војску Србије поред активних припадника

* Имејл адреса: jovanconic96@gmail.com; ORCID: 0000-0002-7887-3317.

** Имејл адреса: djole@prafak.ni.ac.rs; ORCID: 0000-0002-6604-0780.

*** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту „Одговорност у правном и друштвеном контексту” који је финансирао Правни факултет, Универзитета у Нишу, у периоду од 2021–2025.

чине и њене резервне снаге које заједно представљају једну добро организовану целину без које концепт тоталне одбране не би могао да функционише. Историја нас учи да је официрски кадар врх копља сваке војске, те да је његова обученост и мотивисаност кључна за успех, те је поред активног од великог значаја и резервни официрски кадар међу којима у случају рата готово да постоји знак једнакости. Предмет истраживања овог рада управо је значај резервног официрског кадра у систему одбране, те његова друштвена улога у миру као промотера највиших војничких вредности. Концепт школовања официрског кадра у резерви у Србији има дугу и богату историју која живи и данас, али коју је потребно усавршавати у складу са безбедносним изазовима данашњице.

Кључне речи: Србија, безбедност, официрски кадар, резерва, школовање.

УВОД

Државни развој Србије тесно је повезан са развојем српске војске која је била носилац националне идеје и темељ државности кроз векове. Војно школство које је за циљ имало да створи обучен и способан официрски кадар имало је значајну улогу у историјском вихору који је задесио српски народ. У одсудним тренуцима за Србију како активни, тако и резервни официрски састав био је кључни фактор у заштити отаџбине. Србија је изнедрила читаву плејаду активних и резервних официра који су били врхунски интелектуалци и стручњаци како у војним тако и другим друштвеним областима са несаломивом моралном чврстином и непоколебљивошћу у служби према својој отаџбини. Носиоци чина српског резервног официра били су бројни успешни научници, писци, професори, академици итд. који су у значајној мери исписали најславније странице српске ратничке историје, а што ће бити детаљније размотрено у наставку рада.

Први део овог рада бави се историјским освртом на развој и школовање резервних официра у којем се сажето анализира период од краја 19. века, све до данас. Почетак школовања активних официра у Краљевини Србији је фактички повезан са школовањем резервног официрског кадра који је такође представљао неопходност. Историја нам је показала да је ова одлука државног и војног руководства

имала велики значај поготову у времену Првог светског рата када су управо официри школовани у овом периоду одиграли значајну улогу у победама српске војске над непријатељем. У следећем поглављу се анализира развој овог вида школовања у Краљевини Југославији, као и Југославији (СФРЈ).

Данашњица нам са собом доноси неопходну модернизацију и усклађивање са модерним токовима, те то не заобилази ни војну сферу. Анализом усвојеног концепта тоталне одбране према којем се сви постојећи капацитети погодни за одбрану обједињују, у Војсци Србије и њеној активној и резервној компонената препозната је кључна улога. Бројност резервног састава али и његова добра обученост и мотивисаност важан су елементи у систему одбране као и резервни официрски кадар који њиме руководи.

У наредном поглављу се анализирају системи и програми школовања официра који служе у резерви у Сједињеним Америчким Државама (САД) и Руској Федерацији. Изузетна сличност у овом виду цивилно-војног школовања нам указује да такав систем даје очекивано добре резултате. Смернице за усавршавање школовања резервних официра Војске Србије на основу домаћих и страних искустава представљају једно од поглавља овог рада, након чега се износи закључак.

ИСТОРИЈСКИ ОСВРТ НА РАЗВОЈ И ШКОЛОВАЊЕ ОФИЦИРСКОГ КАДРА РАТНЕ ФОРМАЦИЈЕ

Организовано школовање официра у Краљевини Србија почело је још крајем 19. века, а у истом временском периоду се појавила потреба за усавршавањем резервног официрског састава. Наиме, Закон о војсци из 1883. године увео је општу војну обавезу и уредио школовање официра за резервни тзв. ратни официрски кор Краљевине Србије. Наиме, после завршетка цивилног школовања, студент је након пет месеци службе у активном саставу полагао испит и стицао чин резервног потпоручника пешадије (Vuksanović Anić 1993, 83). На тај начин су млади људи који су успешно завршавали средње и више школе тј. интелектуална елита српског народа постајали саставни део војног система Краљевине Србије. „У састав резерве улазили су и пензионисани официри српске војске као и они некадашњи активни официри који су из разних разлога напустили војну службу. У периоду од 1914. до 1918. у српској

војсци укупно 6.725 људи носило је чин резервних официра. Од тог броја било је четири генерала, 46 пуковника, 31 потпуковник, 250 мајора, 867 капетана I класе, 1.086 капетана II класе, 1.236 поручника и 3.205 потпоручника. Ако изузмемо генерале, резервни официрски кор састојао се од укупно три генералштабна, 5.292 пешадијска, 350 коњичких, 486 артиљеријских, 251 инжењеријског, шест артиљеријско-техничких, 274 санитетска, 54 судска и пет жандармеријских резервних официра” (Denda 2019, 17). Балкански ратови су допринели богатом искуству српских резервних официра који су из њих изашли као одличан командни кадар, поготову за тактичке јединице величине водова и чета, „са којима се по стручности и искуству нису могле мерити њихове колеге из аустроугарске војске” (18).

Епохално страдање српског народа у Првом светском рату завршило се величанственом победом српске војске. Уследила је политичка одлука која је Србију жртвовала на олтар југословенства. Створена је нова држава Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца (СХС), на темељима некадашње Краљевине Србије која је у њу уложила сопствену државност и четвртину становника (Đimić 2021, 24). Ова ситуација је у великој мери утицала и на српску војску која је полако постајала све више југословенска. Бројне реформе односиле су се и на војно школство, које је имало задатак да подмлади официрски кадар који је страховито страдао у годинама беспопштедног рата. У новонасталој држави 1923. године је оформљена Школа резервних официра (ШРО) у Сарајеву. Половином 1934. године извршена је реформа, те се Школа поделила на ону у Сарајеву у којој су школовани резервни артиљеријски официри и ону у чувеној Билећи која је на себе преузела школовање резервних пешадијских официра (Vjelajac 1988, 55). Школа за резервне артиљеријске официре у Сарајеву је у свом саставу имала ђачку противавионску батерију која је 1934. године прерасла у Школу резервних официра противавионске артиљерије. Интересантно је истаћи да је у склопу Ратног ваздухопловства Југословенске војске посвећена изузетна пажња на школовање резервних официра пилота које је први пут обављено 1921. године на летишту ког Ваљева. Нешто касније, 1925. године је у Новом Саду званично формирана Школа за резервне ваздухопловне официре. Касније, 1931. године је формиран ШРО за интендантску службу војске Краљевине Југославије (Vjelajac 1988, 57).

После Другог светског рата нове власти су од Југославије задржале само име уз обавезно додате рече федерација и република које говоре да је то држава сасвим новог друштвеног уређења. Нове револуционарне власти Федеративне Народне Републике Југославије (ФНРЈ) су кренуле у тоталну друштвену реформу, а партизанске јединице као једна страна у крвавом грађанском рату постале су званична државна оружана сила. Наиме, социјалистичка Југославија није прекинула добру традицију школовања резервног официрског кадра, већ је додатно развијала овакав вид војног школства. Државне и војне власти су формирале нове школе резервних официра који су по завршетку школовања и промовисања у официрски чин добијали ратни распоред и преузимали командовање над ратним јединицама (Bjelica 1983, 33).

По завршетку Другог светског рата, Југословенска армија је од 1947. до 1950. године школовала кандидате за резервне официре пешадије у образовним јединицама у саставу командних штабова армија током периода од девет месеци. У Панчеву је 1948. године формирана Школа резервних ваздухопловних официра тј. пилота за потребе Ратног ваздухопловства Југословенске армије који су регрутовани на добровољној бази са завршеним факултетом или средњом школом као формалним условом (Grujić 1997, 28). Исте године кренула је са радом и Школа резервних морнаричко-техничких официра у којој су примана лица из грађанства са претежно завршеним школама из области поморства и бродарства. Прва класа резервних артиљеријских официра школована је при Артиљеријској официрској школи у Загребу, док су за питомце од друге до четврте класе обуке вршене при наставним батеријама артиљеријских пукова. Поновно формирана Артиљеријска официрска школа 1949. године ушла је у састав Артиљеријског школског центра 1952. године, који је преименован у Артиљеријску школу за резервне официре 1955. године. Активно су функционисале и ШПРО интендантске службе, противхемијске ПХЗ (каснији атомско-биолошко-хемијска одбрана – АБХО) као и финансијске службе (Živković 1989, 78).

Почетком распада СФРЈ већина ових школа су формално престале са радом, док је целокупни официрски кадар ЈНА био пред великим искушењем. Наиме, у ратним сукобима деведесетих на територији Хрватске и Босне и Херцеговине највећи број официра у резерви је активно учествовао у борбеним дејствима. Уследила је 1999. година и проглашење ратног стања у чијем тренутку готово

престаје да постоји разлика између активних и резервних старешина који су раме уз раме дали допринос у одбрани отаџбине од агресора (Ministarstvo odbrane Republike Srbije [MORS] 2010, 195)

Почетком 2000. године наређењем начелника Генералштаба формиран је КСРО тј. Класа слушаца за резервне официре као савремена војна школа, наследник ШРО. За слушаоце су одабирани грађани са високим образовањем који су после школовања које је трајало годину дана, а обављало се по центрима за обуку, били промовисани у први официрски чин потпоручника у резерви. На самом почетку КСРО логистике била је стационирана на Војнотехничкој академији у Жаркову, док су слушаоци за В и ПВО били стационирани на Батајници. Оформљена је КСРО Копнене војске која је своје центре имала по центрима за обуку. У октобру 2006. године КСРО је обједињена у Београду, те се од тада обучавање припадника свих војних огранака спроводи на Војној академији (MORS 2010, 197).

УЛОГА РЕЗЕРВНОГ ОФИЦИРСКОГ САСТАВА У КОНЦЕПТУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Стратегија националне безбедности и Стратегија одбране Републике Србије као највиши стратешки документи предвиђају концепт тоталне одбране као најефикаснији начин заштите државних и националних интереса. Република Србија као војно неутрална држава није чланица ниједног војног савеза, те се за потенцијалну одбрану у ратним околностима ослања искључиво на сопствене снаге.

Усвајање оваквог концепта одбране је у складу са државотворним и националним искуством које уз елементе историјског наслеђа дефинише културне и идентитетске одреднице српског народа које су „експлицитно повезане са војском, односно са специфичним односом српског народа и његове војске без обзира на то који је назив та војска носила у различитим периодима историје” (Starčević i Stanar 2024, 509). „Тотална одбрана по својој суштини представља рационалан и интегрисан облик безбедносно одбрамбеног организовања свих субјеката друштва и укључује припреме за војну, цивилну и друге облике одбране” (Đukić i Vuletić 2023, 621–647).

На примеру других војно неутралних држава можемо закључити да је концепт тоталне одбране у мало измењеној варијанти присутан као вид државне потребе и неопходности, а зарад заштите националне безбедности. Наиме, Швајцарска, војно неутрална држава своју одбрамбену политику базира управо на овом концепту који предвиђа „учешће комплетног друштва у одбрани земље у случају спољног напада” (Ђурашиновић Radojević 2016, 58). Законски прописана војна обавеза, функционалан систем резервног састава и развијен механизам цивилне одбране представља темељ успеха за Швајцарске оружане снаге (Ђурашиновић Radojević 2016, 59).

Концепт тоталне одбране је уско повезан са обавезом служења војног рока који представља стуб одбрамбених способности држава које нису део ниједног војног савеза. Наиме, „неутралне земље у Европи своју способност кредибилне одбране углавном заснивају на концепту тоталне одбране, али он подразумева и велики број грађана обучених за војне задатке и задатке цивилне заштите, што призива обавезу служења војног рока” (Starčević i Blagojević 2020, 86).

Закључујемо да поред обавезе служења војног рока или неке његове модификоване верзије, велику важност има обучен резервни састав и његов старешински кадар који поред спремности и мотивисаности има и респектабилну бројност. На тај начин државно и војно руководство могу да у потпуности рачунају на јак и развијен концепт тоталне одбране који се никако не своди само на активни војни персонал који је у одсудном тренутку свакако недовољан. Историја нас учи али и тренутни војни сукоби у свету и Европи да се државно и војно руководство не смеју искључиво ослањати на професионални војни састав који и поред свог високог степена обучености ипак представља само тактичку окосницу у оружаном сукобу стратешког нивоа. Приправност за примену прокламованог и усвојеног концепта тоталне одбране сам по себи има стратешки карактер на коме се одбрана Републике Србије заснива, што значи активацију свих доступних капацитета, њихову умреженост и координисано деловање као целине. Сматрамо да способност, обученост, мотивисаност али и бројност резервног официрског састава који руководи ратним јединицама које сачињавају подофицири и војници у резерви представља неопходност у реализацији успешности концепта тоталне одбране.

Стратегијски и нормативни документ који уређује српски систем одбране је Стратегија националне безбедности у којој, „систем националне безбедности представља нормативно, структурно и функционално уређену целину чијом се делатношћу обезбеђује заштита и остваривање националних интереса Републике Србије” (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije [SNBRS] 2019, 13). Дакле, овај систем представља „облик организовања и функционисања друштва у спровођењу мера и активности на превентивном и репресивном плану ради очувања суверенитета и интегритета државе, њеног Уставом утврђеног поретка, права и слобода грађана, као и свих осталих друштвених и међународних вредности од свих облика угрожавања” (Stajić 2005, 439). Према поменутом систему, носилац војне одбране као кључне за функционисање државе јесте Војска Србије која представља главну одбрамбену снагу и обједињује све расположиве државне и друштвене капацитете. Војску Србије чине њена активна и резервна компонента од којих је ова друга бројнија, те се њен значај не сме умањивати (Stajić 2005, 440).

Резервни старешински кадар и јединице којима руководи су од виталног значаја за војску сваке државе будући да у ратним околностима представљају кључну борбену компоненту док у мирнодопским условима могу учествовати у реаговању на кризне догађаје (Griffith and Ben-Ari 2020, 1–26). Мишљења смо да је руковођење сложеним операцијама у ратним условима на тактичком нивоу у великој мери у надлежности резервног официрског кадра, те његова обука у условима мира представља изузетну важност за функционисање система одбране и успешну реализацију концепта тоталне одбране.

ШКОЛОВАЊЕ РЕЗЕРВНИХ ОФИЦИРА У АРМИЈАМА СВЕТА

Широко је прихваћено мишљење да Сједињене Америчке Државе и Руска Федерација представљају државе са најмоћнијим војскама на свету. Наиме, поред техничке супериорности и бројности њихових оружаних снага, сматрамо да је темељ на коме почива њихова моћ заправо систем војног образовања. Искуства многих генерација допринела су константном усавршавању система школовања војних старешина који се у тешким тренуцима по ове

државе показао као кључан за успех. На основу истраживања у овој области, можемо извући закључке које ћемо у наставку рада детаљније образложити да обе суперсиле школовање резервних војних официра виде као питање од стратешког значаја за одбрану, те му традиционално посвећују посебну пажњу. Проласком кроз ову врсту војно-цивилног школовања, студент по завршетку студија добија први официрски чин у резерви, а са њим и озбиљна права и повластице као и одговорне обавезе. Сматрамо да је у последњим годинама систем школовања резервних војних старешина у САД и Русији у великој мери постао сличан, што ће бити додатно образложити у наставку рада, а на основу чега се може закључити да је такав систем уједно и најделотворнији. Потрудићемо се да што сажетије опишемо начин функционисања школовања резервних официра и старешина у овим сложеним војним системима.

У САД постоји дуга традиција овог вида школовања али ми ћемо се концентрисати искључиво на данашњицу. Наиме, у Оружаним снагама Сједињених Држава функционише тзв. РОТЦ (*ROTC – Reserve Officers Training Corps*) тј. Корпус за обуку резервних официра који представља изузетно развијени програм за обуку официра и функционише при многобројним универзитетима и факултетима (колеџима) у САД. Мисија овог програма је „да образује официре који ће према квалитету, квантитету и академским дисциплинама испунити очекивања активне војске и резервног састава”. Даље се наводи како је мисија програма да се произведу и „образују официри у академским дисциплинама које су у складу са специјалним потребама војске”. Циљ РОТЦ програма према званичним документима је да се привуку, мотивишу и припреме одабрани студенти да служе као официри у редовној војсци, националној гарди или резервном саставу. Такође се као циљеви наводе омогућавање кадетима да стекну знања из области војних наука и вештина уз развијање лидерства, снажног осећаја личног интегритета, части и одговорности као и осећаја важности према систему националне безбедности (Headquarters Department of the Army Washington, DC [HD AW] 2011, 145–1).

Ово се постиже на основу сарадње и заједничког напора војске и институције домаћина са циљем постизања што боље обуке за будуће официре, а у интересу националне безбедности САД. Овај програм постоји на свим значајнијим универзитетима и многобројним факултетима широм САД и функционише по

принципу добровољности. Сваки универзитет који има акредитован РОТЦ програм у оквиру одсека за војне науке (као академског и административног одељења) омогућава својим студентима да паралелно (са цивилним) и на добровољној бази буду укључени у овај програм стичући теоријска али и практична знања и вештине и из војних наука. Веома битна компонента коју војска САД обезбеђује младићима и девојкама полазницима тј. кадетима овог програма је „стипендирање које им обезбеђује финансијску стабилност кроз целокупно или делимично плаћање школовања”. Интересантно је напоменути да добијајући стипендију кадети стичу „додатну обавезу да успешно заврше семестар учења страног језика са индо-европског или азијског подручја” којег до тада нису познавали (HD AW 2011, 145–1).

У току школовања пролазе бројне практичне обуке на терену, а врхунац школовања је велика војна вежба на којој се приказују знања и вештине које су будући официри годинама стицали. Овај приказ се одржава сваке године обично лети у Кентакију, камп Форт Нокс (*Advance Camp at Fort Knox*), траје готово месец дана и представља највећу војну вежбу војске САД у току године (U.S. Army ROTC Cadet Comand 2025). Овакав вид, можемо га слободно назвати војно-цивилног школовања, притом фактички не правећи превелику разлику да ли ће кадет постати активни или резервни официр је апсолутно доминантан у америчкој војсци. Подаци из 2020. године нам говоре да су од новоименованих активних официра америчке војске њих чак 70% завршили РОТЦ програм (National Security Analysis [CAN] 2017).

Закључујемо да овакав систем школовања и обуке полазницима омогућава много али им исто толико и тражи. Базиран је на правима као што су плаћена школарина, стипендије, бонуси, радни стаж, статус. По завршетку програма уколико официр постане део резервних снага његова права обухватају финансијски месечни додатак, личну и породичну здравствену заштиту, разноразне бонусе, додатне одморе, стипендирани наставак школовања. Обавезе новопроизведених официра у резерви су пре свега лојалност и одана служба војсци која се практично огледа у годишњој двонедељној војној вежби и једним викендом у току сваког месеца који се проводи у јединици у којој је официр распоређен (U.S army ROTC Cadet Comand 2025). Иначе, велики број америчких председника били су официр у резерви Оружаних снага САД као нпр. Т. Рузвелт

(пуковник), Труман (пуковник), Кенеди (поручник), Џонсон, Никсон (поручник), Форд (поручник), Картер (поручник), Реган (капетан) и обојица Буша (поручници). Такође, РОТЦ је успешно завршио П. Колин који је био шеф америчког генералштаба у периоду од 1983. до 1993. године (Powell 2012, 54).

Руска Федерација као држава наследница Совјетског Савеза наставила је да негује традицију школовања официрског кадра за ратну формацију. Мишљења смо да је некадашњи Совјетски Савез своју потенцијалну одбрану базирао на ономе у чему је био у предности, а то је масовност армије. Милионска армада добро утренираних и опремљених војника који су гајили култ наследника ратника Великог Отаџбинског рата морала је да има добро развијени систем школовања резервног официрског и старешинског кадра који би ту армаду и предводио. Руска Федерација је задржала основу, али и дуги низ година радила на усавршавању овог вида војног школовања који се огледао у функционисању тзв. војних департамана (катедри) при цивилним универзитетима на којима се вршила обука. Наиме, модерни концепт је уређен указом председника Руске Федерације који је ступио на снагу 2019. године када се уводи тзв. ВУЦ (Военный учебный центр) тј. војни центар за обуку¹ (Government of the Russian Federation [GOV RU] 2018, N 309–ФЗ).

Дакле, студенти цивилних универзитета имају могућност да паралелно са академским обавезама које им матични факултети омогућавају, буду на добровољној основи укључени у програм ВУЦ (обука почиње од друге године студија). Главни услови за пријем су физичка спрема студената, здравствено стање, безбедносна провера. Студенти имају могућност да у току студирања приступивши војном центру за обуку добију стипендију којом осигуравају своју финансијску егзистенцију. Право на специјалну стипендију имају студенти ВУЦ који су изабрали програм за активне офицере. Наиме, студенти који похађају војни центар за обуку имају у току недеље један тзв. војни дан који проводе у центрима ВУЦ, а који се налазе у близини универзитета. Тог дана се изучавају групе предмета из области војних наука али се такође пролази и практична војна обука. У току војног дана предавања из цивилних предмета се не одржавају, како за полазнике ВУЦ тако и за студенте који не похађају

¹ Процена за 2024. годину говори да је формирано преко 137 војних центара за обуку, те да преко 60.000 студената пролази овај вид цивилно-војног школовања.

обуку. Круна обуке је слична америчком РОТЦ, завршава се великом војном вежбом у трајању од 30 дана у летњем периоду након које полазници добијају право да положи завршни испит (Dolgosheva 2019).

По успешном завршетку обуке и дипломирања на факултету, студент добија официрски чин у резерви и бива распоређен у резервну војну јединицу. Као новопромовисани резервни официри, ослобођени су службе војног рока који је у Русији обавезан, а такође могу засновати стални радни однос са руском војском и постати активни официри. По завршетку успешног школовања и обуке уз чин добијају војну легитимацију са којом остварују бројна права у цивилству, поготово приликом запошљавања. Наиме, успешним проласком кроз програм ВУЦ дипломирани студенти који су били „на програму за активне официре настављају војну каријеру као активни официри Оружаних снага Руске Федерације” у обавезном периоду од три године (Poulsen and Staun 2021, 198–222).

Закључујемо да је дуга традиција школовања резервног официрског кадра у Русији и данас приоритет за државне и војне власти. Популаризација официрског позива код младих и факултетски образованих људи је од изузетног значаја јер гради интелектуалну елиту која је патриотски настројена и високо мотивисана за одбрану земље. На тај начин друштвена елита постаје нераскидиво повезана са сопственом војском са којом се идентификује.

СМЕРНИЦЕ ЗА УСАВРШАВАЊЕ ШКОЛОВАЊА РЕЗЕРВНИХ ОФИЦИРА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Примери најмоћнијих армија света који су претходно анализирани нам јасно показују да је систем школовања резервних официра од велике важности за националну безбедност. Модерна војска иако професионална не треба бити обавезно и малобројна. Сматрамо да су формацијски попуњена и добро обучена резерва и њен официрски састав гарант успешне одбране државе од потенцијалних ратних опасности. Стога ћемо сагледати систем школовања резервних официра Војске Србије и предложити одређене могућности за усавршавање истог.

Од 2006. године на Војној академији Универзитета одбране у Београду функционише Класа слушалаца за резервне официре тј. КСРО. Полазници тј. слушаоци могу бити лица из грађанства

са завршеним факултетским образовањем, здравствено способни и безбедносно проверени. Школовање слушаалаца траје шест месеци од којих се у прва четири месеца спроводи обука у виду редовних и посебних форми наставног рада. У другом периоду који се протеже на нешто мање од два месеца слушаоци стажирају у различитим организационим целинама и институцијама Војске Србије. Школовање се реализује у два циклуса годишње (у оквиру мартовске и септембарске генерације). По успешном завршетку, слушаоци КСРО се промовишу у први официрски чин, потпоручника у резерви са могућношћу да заснују стални радни однос са Министарством одбране и Војском Србије као активни официри (Ministarstvo odbrane Republike Srbije [MORS] 2010, 198).

Претпостављајући повратак редовног служења војног рока који се жељно очекује и најављује у Србији, број војника који би годишње прошли обуку разумљиво је да би се кретао на хиљаде младића и девојака. На тај начин би се Војска Србије тј. њене јединице које се попуњавају резервним саставом у великој мери подмладиле, те се с тим у вези јавља круцијална потреба за већим бројем резервних официра и старешина. Сматрамо да тренутни систем школовања на КСРО не би произвео довољан број официра у резерви осим уколико се број слушаалаца у значајној мери не повећа. Такође је разумљиво да се резервни официри по завршетку добровољног школовања на КСРО у великој мери одлучују за наставак активне каријере у војсци, док формацијска места у резервним јединицама остају упражњена. Изводимо закључак да на тај начин КСРО представља додатну могућност за метафорички речено „производњу” активних официра, док само мањи број њих остаје распоређен у резерви. Да би се ова ситуација побољшала потребно је усавршити систем овог вида школовања према узору на поменуте моделе и програме које смо у претходном поглављу анализирали.

Амбициозно је упоређивати систем школовања резервних официра српске војске са америчким и руским програмима који имају неупоредиво веће потребе и капацитете, али извући најбоље и то искористити свакако не би шкодило. Наиме, модел хибридног цивилно-војног школовања био би остварив уколико би се на појединим цивилним факултетима у Србији отворили смерови (катедре) који би поред бројних, изучавале и војне науке из перспективе матичне научне области којом се конкретни факултет

бави. Полазници ових смерова би пролазили практичну војну обуку у јединицама војске које су најближе или у том граду. Било би им омогућено стипендирање, а по дипломирању би добијали први официрски чин у резерви. На тај начин би војска повећала прилив младог официрског кадра за резерву али и добила потенцијалне активне официре конкретно дефицитарног кадра који је војсци потребан, а академија га не „производи”. За овакав потенцијални модалитет потребне су озбиљне промене у разним сферама, али доношење стратешке одлуке која би се кретала ка оваквом или сличном решењу било би од немерљивог значаја.

Конкретно деловање које би било изузетно важно, а притом лако оствариво јесте могућност отварања центара војних наука при свим цивилним универзитетима у Србији. Они би у домену својих надлежности вршили активно, систематско и планско информисање као и промоцију студентима о могућностима да након дипломирања наставе своје усавршавање и из сфере војних наука уписујући КСРО. За управника центра би могао бити постављен неко у наставничком или научном звању са тог универзитета, ко притом има чин официра у резерви. Наиме, анализирани програми у поменутим армијама света су базирани на принципу конкретно утврђених права и обавеза. Стога сматрамо да је потребно да будући слушаоци КСРО тј. официри у резерви морају имати конкретне бенефиције али и обавезе. Потребно је да држава препозна жељу и конкретно патриотско дело слушаца да поред цивилне каријере служе својој отаџбини носећи војну униформу. Вративши се цивилном животу и његовој свакодневици они морају бити носиоци конкретних привилегија као нпр. финансијског додатка, здравствене заштите, олакшање пореских обавеза, предности при запошљавању, легитимације итд. Обавезе резервних официра не смеју се сводити на потенцијалну војну вежбу једном у три године већ на учесталом теоријском и практичном усавршавању. Технолошки напредак у војној сфери представља препреку која се само озбиљном обуком може превазићи. Потребно је организовати курсеве за усавршавање виших резервних официра, те њихово обучавање за штабне дужности.² Радити на што већој кохезији између активног и резервног официрског кадра као и војника кроз

² Као некадашњи Курс за оспособљавање команданата ратних јединица пуковског и бригадног нивоа намењен резервним старешинама ЈНА.

разне видове активности које нису искључиво војно-вежбовног карактера, тј. организовање предавања на војну тематику, семинара итд. Сматрамо да је овакав начин развоја и усавршавања школовања резервних официра сигуран пут ка снажнијој Војсци Србије која је гарант суверености, независности и безбедности Републике Србије.

ЗАКЉУЧАК

Можемо констатовати да Војска Србије као фундамент система националне безбедности има кључну улогу у концепту тоталне одбране према коме сви субјекти друштва организовано и плански учествују у одбрани суверенитета и независности државе. Закључујемо да поред професионалног, Војску Србије чини и резервни састав који је вишеструко бројнији, те се његова улога не сме потценити нити обука запоставити. Обученост и мотивисаност како активних тако и резервних официра представља предуслов за успех, те је њихово школовање од изузетног значаја. Анализом система школовања резервних официра у САД и Руској Федерацији произилази да је оно широко доступно кроз хибридни модел цивилно-војног школовања на стотинама универзитета и факултета у овим државама. Мишљења смо да је за Републику Србију као војно неутралну државу са усвојеним концептом тоталне одбране, увођење обавезног служења војног рока представља фактичку потребу, а са тим у вези неопходно је усавршити систем школовања резервних официра са посебним освртом на квантитет не запостављајући квалитет.

Академски грађани тј. лица са високим образовањем условно речено представљају интелектуалну елиту једне земље која у великој мери одлучује о друштвеном кретању целокупног народа. Уколико та „елита” нема додирних тачака са сопственом војском и на њу гледа са суштинском непознаницом, са сигурношћу ће се јавити озбиљни проблеми који ће друштвено кретање одвести у погрешан смер. Школовање резервних официра на Војној академији представља поред стицања теоријских знања и практичне обучености будућих старешина, промоцију и ширење врхунских официрских вредности у друштву. Стварањем моћног официрског кора ратне формације изграђује се друштвени слој у цивилству који представља једног од главних неговатеља и промотера истинских националних, етичких и војничких вредности. Врхунска академска знања из одређене

научне области која су годинама стицана у цивилству, повезана са знањем из војних наука кроз обавезну практичну обученост, физичку спремност и моралну достојност стварају истинског интелектуалца и официра за којег је отаџбински идеал питање части. Обављајући свакодневне обавезе на одговорним друштвеним и државним позицијама у цивилству, вредности чији је Војска Србије заштитник и неговатељ кроз резервни официрски кор прожеће читаву академску друштвену заједницу.

Оно што резервни официр поред знања из војних наука и стручне оспособљености стиче добијајући официрски чин јесте официрска част. Да је официрска част резервних официра изузетно важна и да се не сме одвајати од части професионалних официра, истакао је пуковник Рајић (Rajić 2001, 114). Наиме, официри били они веома стручни и професионални, непоуздани су и недовољно способни уколико је њихова част неодређена, површна, а поготово лажна и дволична. Док они са „изграђеном и несаломивом чашћу уз потребна војностручна знања, вештине и умећа су способни, поуздани и ваљани и у најтежим ратним условима” (144).

РЕФЕРЕНЦЕ

- Bjelajac, Mile. 1988. *Vojska Kraljevine SHS/Jugoslavije 1922–1935*. Beograd: INIS.
- Bjelica, Obrad. 1983. *Vojna akademija kopnene vojske 1944–1984*. Beograd: CVVŠ Maršal Tito.
- Denda, Dalibor. 2019. „Srpska vojska 1914–1918 (Brojno stanje, organizacija, formacija i opremljenost).” U *Prvi svetski rat – 100 godina kasnije*, ur. Dalibor Denda, 15–34. Beograd: Vojnoistorijski glasnik.
- Dimić, Ljubodrag. 2021. „Kraj Velikog rata i jugoslovensko ujedinjenje.” U *Srbija 1918: oslobođenje domovine, povratak ratnika, život u novoj državi*, ur. Ljubodrag Ristić, 13–33. Čačak: Međuopštinski istorijski arhiv.
- Dolgosheva, Anastasia. 2019. “Farewell, military department. Where students will learn to defend the Motherland.” *Sankt-Peterburgskie vedomosti*. February 22, 2019. https://spbvedomosti.ru/news/country_and_world/proshchay_voennaya_kafedra/.
- Durašinović Radojević, Dragana. 2016. „Švajcarska oružana neutralnost.” U *Uticao vojne neutralnosti Srbije na bezbednost i stabilnost u Evropi*,

- ur. Srđan Korać, 52–76. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu; Hanns Seidel Stiftung.
- Đukić, Anđelija, i Dejan Vuletić. 2023. „Organizacija sistema odbrane prema konceptu totalne odbrane na primeru Švajcarske, Švedske i Srbije.” *Međunarodni problemi* 75 (4): 621–647. DOI: 10.2298/MEDJP2304621D.
- Grujić, Zlatomir. 1997. *Avijacija Srbije i Jugoslavije 1901–1994*. Beograd: NIU „Vojska”.
- Griffith, James, and Eyal Ben-Ari. 2020. “Reserve Military Service: A Social Constructionist Perspective.” *Armed Forces & Society* 20 (10): 1–26. DOI: 10.1177/0095327X20917165.
- Government of the Russian Federation [GOV RU]. Federal Law No. 309–ФЗ, August 3. 2018. <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/> Last accessed 04.05.2025.
- Headquarters Department of the Army Washington, DC [HD AW]. Army Regulation No. 145–1, September 6, 2011. http://www.apd.army.mil/pdffiles/r145_1.pdf. Last accessed 10, May 2025.
- Ministarstvo odbrane Republike Srbije [MORS]. 2010. *Srpsko vojno školstvo*. Beograd: Ministarstvo odbrane Republike Srbije.
- National Security Analysis [CAN]. 2017. “Table B–30. Active Component Commissioned Officer Gains.” *CAN*. September 30, 2017. https://www.cna.org/pop-rep/2017/appendixb/b_30.html.
- Poulsen, Niels Bo, and Jorgen Staun. 2021. *Russia's Military Might – A Portrait of its Armed Forces*. Denmark: Djof Publishing.
- Powell, Colin. 2012. *It Worked for Me: In Life and Leadership*. USA: Harper Collins.
- Rajić, Rade. 2001. *U ime oficirske časti*. Beograd: Medija centar „Obrana”.
- Starčević, Srđan, i Srđan Blagojević. 2020. „Uloga služenja vojnog roka u razvoju srpske strateške kulture.” *Vojno delo* 72 (4): 85–104. DOI: 10.5937/vojdela2004085S.
- Stajić, Ljubomir. 2005. *Osnovi sistema bezbednosti*. Beograd: Draganić.
- Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije [SNBRS]. „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 94/2019.
- Stanar, Dragan, i Srđan Starčević. 2024. „Vojna obaveza kao deo srpskog etosa.” *Sociološki pregled* 58 (2): 505–525. DOI: 10.5937/socpreg58-49221.
- U.S. Army ROTC Cadet Command. 2025. “Find your path, army officers rotc.” *U.S. Army ROTC Cadet Command*. Last accessed March

- 29, 2025. <https://www.goarmy.com/careers-and-jobs/find-your-path/army-officers/rotc>.
- Vuksanović Anić, Draga. 1993. *Stvaranje moderne srpske vojske*. Beograd: SKZ.
- Živković, Milenko. 1989. *Centar vojnih škola kopnene vojske 1945–1985*. Beograd: VINC.

Jovan Conić*

Innovation Center, University of Niš, Republic of Serbia

Aleksandar Đorđević**

Faculty of Law, University of Niš, Republic of Serbia

THE IMPORTANCE OF RESERVE OFFICERS FOR THE NATIONAL SECURITY SYSTEM OF THE REPUBLIC OF SERBIA***

Summary

A key contributing element in achieving the national and defense interests of every country is its organized armed forces, which are ready at any moment to protect its independence and sovereignty. According to the National Security Strategy of the Republic of Serbia, the Serbian Armed Forces represent the most critical and powerful formation on which the national security structure is based, ensuring security for all its citizens. Today's armed conflicts demonstrate that, despite the need for a professional army, which is the primary carrier of combat operations, the key role on the battlefield is still played by the size of the military personnel, along with their training and motivation. The Republic of Serbia, maintaining a stance of military neutrality with an adopted concept of total defence, and with a vital interest in preserving its territorial integrity, is obliged to develop and improve its own army due to the risks in the security environment, to maintain the state and national existence. In addition to its active members, the Serbian Army also comprises its reserve forces, which together form a well-organised whole, without which the concept of total defence could not function. History teaches us that the officer cadre is the spearhead of every army, and that its training and motivation are key to success, and that, in addition to the active, the reserve officer cadre is also of great importance, among which, in the event of war, there is almost a sign of

* E-mail address: jovanconic96@gmail.com; ORCID: 0000-0002-7887-3317.

** E-mail address: djole@prafak.ni.ac.rs; ORCID: 0000-0002-6604-0780.

*** The work was created as a result of research on the project "Responsibility in the Legal and Social Context" funded by the Faculty of Law, University of Niš, in the period 2021–2025.

equality. This paper focuses on the precise significance of the reserve officer cadre in the defence system and its social role in peacetime as a promoter of the highest military values. The concept of training reserve officer cadres in Serbia has a long and rich history that remains alive today, but it must be refined in line with current security threats.

Keywords: Serbia, security, officer cadre, reserve, training.

* Овај рад је примљен 25. августа 2025. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 15. октобра 2025. године.

Jovan Conić*

Innovation Center, University of Niš, Republic of Serbia

Aleksandar Đorđević**

Faculty of Law, University of Niš, Republic of Serbia

THE IMPORTANCE OF RESERVE OFFICER CADRES FOR THE NATIONAL SECURITY SYSTEM OF THE REPUBLIC OF SERBIA***

Abstract

One of the most important factors in achieving a country's national and defense interests is its organized armed forces, which are ready at any moment to protect its independence and sovereignty. According to the National Security Strategy of the Republic of Serbia, the Serbian Armed Forces represent the most important and influential formation on which the national security system is based, to ensure security for all its citizens. Today's armed conflicts demonstrate that, despite the need for a professional army, which is the primary carrier of combat operations, the key role on the battlefield is still played by the number of military personnel, with their inherent training and motivation. The Republic of Serbia, as a militarily neutral country with the concept of total defense, and with a vital interest in preserving its territorial integrity, is obliged to develop and improve its own army due to the risks in the security environment, in order to preserve the state and national existence. In addition to active members, the Serbian Armed

* E-mail address: jovanconic96@gmail.com; ORCID: 0000-0002-7887-3317.

** E-mail address: djole@prafak.ni.ac.rs; ORCID: 0000-0002-6604-0780.

*** The work was created as a result of research on the project "Responsibility in the Legal and Social Context" funded by the Faculty of Law, University of Niš, in the period 2021–2025.

Forces also consist of its reserve forces, which together represent a well-organized whole without which the concept of total defense could not function. History teaches us that the officer cadre is the spearhead of every army, and that its training and motivation are key to success. Additionally, the reserve officer cadre is also of great importance, especially in the event of war, when both are equally important. The subject of this paper is the importance of the reserve officer cadre in the defense system and its social role in peace, promoting the highest military values. The concept of training reserve officer cadres in Serbia has a long and rich history that remains alive today, but it needs to be updated in accordance with the current security challenges.

Keywords: Serbia, security, officer cadre, reserve, training.

INTRODUCTION

Serbian state development is closely linked to the development of the Serbian army, which has been the bearer of the national idea and the foundation of statehood for centuries. Military education, which aimed to create a trained and capable officer cadre, played a significant role in the historical whirlwind that befell the Serbian people. In crucial moments for Serbia, both the active and reserve officer corps were a key factor in protecting the homeland. Serbia produced a whole galaxy of active and reserve officers who were top intellectuals and experts in both military and other social fields, with unbreakable moral strength and steadfastness in the service of their homeland. Holders of the rank of Serbian reserve officer included numerous successful scientists, writers, professors, and academics who contributed significantly to the most glorious pages of Serbian military history, a topic that will be discussed in more detail in the remainder of the paper.

The first part of this paper provides a historical review of the development and education of reserve officers, covering the period from the end of the 19th century to the present. The beginning of the education of active officers in the Kingdom of Serbia is, in fact, connected with the education of reserve officer cadres, which was also a necessity. History has shown that this decision by the state and military leadership was of great importance, especially during the

First World War, when officers educated during this period played a significant role in the Serbian army's victories over the enemy. The following chapter analyzes the development of this type of education in the Kingdom of Yugoslavia and the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY).

Nowadays, it is necessary to modernize and harmonize with modern trends in all spheres, and this does not bypass the military sphere. By analyzing the concept of total defense, which unites all existing capacities suitable for defense, the key role of the Serbian Armed Forces, including its active and reserve components, has been recognized. The number of reserve personnel, as well as their good training and motivation, are important elements in the defense system, as well as the reserve officer cadre that manages it.

The following chapter analyzes the educational systems and programs for officers serving in the reserves in the United States of America (USA) and the Russian Federation. The remarkable similarity in this type of civil-military education suggests that such a system yields the expected positive results. Guidelines for improving the education of reserve officers of the Serbian Armed Forces based on domestic and foreign experiences represent one of the chapters of this paper, after which the conclusion is presented.

HISTORICAL REVIEW OF THE DEVELOPMENT AND EDUCATION OF THE OFFICER CADRE OF THE WAR FORMS

The organized education of officers in the Kingdom of Serbia dates back to the late 19th century, when the need to improve the reserve officer corps first emerged. Namely, the Law on the Army from 1883 introduced general military obligation and regulated the education of officers for the reserve, so-called war officer corps of the Kingdom of Serbia. After completing civilian education, a student, after five months of active service, took an exam and earned the rank of reserve second lieutenant of infantry (Vuksanović Anić 1993, 83). In this way, young people who completed secondary and higher education, i.e., the intellectual elite of Serbian people, became an integral part of the military system of the Kingdom of Serbia. "The reserve included retired officers of the Serbian Army as well as former active officers who left military service for various reasons. Between

1914 and 1918, a total of 6,725 people held the rank of reserve officer in the Serbian Army. Of that number, there were four generals, 46 colonels, 31 lieutenant colonels, 250 majors, 867 captains of the first class, 1,086 captains of the second class, 1,236 lieutenants, and 3,205 second lieutenants. If we exclude generals, the reserve officer corps consisted of a total of three general staff, 5,292 infantry, 350 cavalry, 486 artillery, 251 engineering, six artillery-technical, 274 medical, 54 judicial, and five gendarmerie reserve officers” (Denda 2019, 17). The Balkan Wars contributed to the rich experience of Serbian reserve officers who emerged as excellent command personnel, especially for tactical units of the size of platoons and companies, “with whom their colleagues from the Austro-Hungarian army could not be compared in terms of expertise and experience” (18).

The epochal suffering of the Serbian people in the First World War ended with the magnificent victory of the Serbian army. A political decision followed that sacrificed Serbia on the altar of Yugoslavism. A new state Kingdom of the Serbs, Croats, and Slovenes (SHS), was created on the foundations of the former Kingdom of Serbia, which invested its own statehood and a quarter of its population in it (Dimić 2021, 24). This situation also significantly influenced the Serbian army, which was gradually becoming more Yugoslav. Numerous reforms also applied to military education, which had the task of rejuvenating the officer cadre that had suffered terribly during the years of the merciless war. In the newly formed state, the Reserve Officer School was established in Sarajevo in 1923. In mid-1934, a reform was implemented, dividing the School into two: one in Sarajevo, where reserve artillery officers were trained, and the other in the famous Bileća, which took over the training of reserve infantry officers (Bjelajac 1988, 55). The School for Reserve Artillery Officers in Sarajevo included a student anti-aircraft battery, which in 1934 grew into the School for Reserve Anti-Aircraft Officers. It is interesting to note that within the Yugoslav Army, special attention was given to the training of reserve pilot officers, which began in 1921 at the Valjevo airfield. Somewhat later, in 1925, the School for Reserve Aviation Officers was officially established in Novi Sad. The Reserve Officer School for Quartermaster Service of the Royal Yugoslav Army was formed in 1931 (Bjelajac 1988, 57).

After World War II, the new authorities retained only the name of Yugoslavia, with the obligatory addition of the words federation

and republic, indicating that it was a state with a completely new social order. The new revolutionary authorities of the Federal People's Republic of Yugoslavia embarked on a total social reform, and the partisan units, as one side in the bloody civil war, became the official state armed force. Namely, socialist Yugoslavia did not interrupt the good tradition of training reserve officer cadres, but instead further developed this type of military education. State and military authorities established new schools for reserve officers who, upon completion of their training and promotion to officer rank, received a war schedule and took over command of military units (Bjelica 1983, 33).

Upon the World War II, the Yugoslav Army trained candidates for reserve infantry officers in educational units within the army command staffs for a period of nine months from 1947 to 1950. In 1948, the School of Reserve Aviation Officers, i.e., pilots for the needs of the Yugoslav Army Air Force, was established in Pančevo. The candidates were recruited voluntarily with a completed university degree or secondary school as a formal requirement (Grujić 1997, 28). In the same year, the School of Reserve Naval and Technical Officers began operating, admitting civilians who had completed schools in the field of maritime and shipping. The first class of reserve artillery officers was educated at the Artillery Officers School in Zagreb, while cadets from the second to fourth classes were trained at the teaching batteries of artillery regiments. The Artillery Officers School, re-established in 1949, became part of the Artillery School Center in 1952, which was renamed the Artillery School for Reserve Officers in 1955. Reserve Officer School for the Quartermaster Service, the Anti-Chemical Weapons (later the Nuclear, Biological, and Chemical Weapons Service), and the Financial Service were also actively functioning (Živković 1989, 78).

With the onset of the SFRY's collapse, most of these schools formally ceased operation, while the entire officer cadre of the Yugoslav People's Army faced a significant challenge. Namely, in the military conflicts of the "nineties" on the territory of Croatia and Bosnia and Herzegovina, the most significant number of reserve officers actively participated in combat operations. This was followed by the declaration of a state of war in 1999, at which point the difference between active and reserve officers who contributed side by side to the defense of the homeland from the aggressors almost ceased to exist (Ministarstvo odbrane Republike Srbije [MORS] 2010, 195).

In early 2000, by order of the Chief of the General Staff, the KSRO, i.e., the Class of Students for Reserve Officers, was established as a modern military school, succeeding the Reserve Officer School. The students were selected from highly educated citizens who, after a year of schooling at training centers, were promoted to the first officer rank of second lieutenant in the reserve. Initially, the Logistics Training Center was located at the Military Technical Academy in Žarkovo, while Air and Air Defense students were stationed at Batajnica. The Army Training Center was established, with its centers located at various training facilities nationwide. In October 2006, the Training Center was unified in Belgrade, and since then, training of members of all military branches has been conducted at the Military Academy (MORS 2010, 197).

THE ROLE OF THE RESERVE OFFICERS IN THE CONCEPT OF TOTAL DEFENSE OF THE REPUBLIC OF SERBIA

The National Security Strategy and the Defense Strategy of the Republic of Serbia, as the highest strategic documents, envisage the concept of total defense as the most effective way to protect state and national interests. The Republic of Serbia, as a militarily neutral country, is not a member of any military alliance and therefore relies exclusively on its own forces for potential defense in wartime circumstances.

The adoption of this concept of defense is in line with the state-building and national experience, which, along with elements of historical heritage, defines the cultural and identity determinants of the Serbian people, which are “explicitly linked to the army, or rather to the specific relationship between the Serbian people and their army, regardless of the name that army bore in different periods of history” (Starčević and Stanar 2024, 509). “Total defense, in its essence, represents a rational and integrated form of security and defense organization of all subjects of society and includes preparations for military, civilian, and other forms of defense” (Đukić and Vuletić 2023, 621–647).

Based on the example of other militarily neutral states, we can conclude that the concept of total defense, in a slightly modified form, is present as a means of addressing state needs and necessities, and

for the sake of protecting national security. Namely, Switzerland, as a militarily neutral state, bases its defense policy precisely on this concept, which envisages “the participation of the entire society in the defense of the country in the event of an external attack” (Đurašinović Radojević 2016, 58). A legally prescribed military obligation, a functional reserve system, and a well-developed civil defense mechanism form the foundation of the Swiss Armed Forces’ success (Đurašinović Radojević 2016, 59).

The concept of total defense is closely linked to the obligation to serve military service, which represents the pillar of the defense capabilities of countries that are not part of any military alliance. Namely, “neutral countries in Europe mainly base their credible defense capabilities on the concept of total defense, but it also implies a large number of citizens trained for military and civil protection tasks, which calls for the obligation to serve military service” (Starčević and Blagojević 2020, 86).

We conclude that, in addition to the obligation to serve military service or some of its modified versions, a trained reserve force and its command staff are of great importance, as they are not only well-prepared and motivated but also reasonably numerous. To maintain and rely on a strong and well-developed concept of total defense, state and military leadership cannot rely solely on active military personnel, as they may prove insufficient at a critical moment. History, as well as the current military conflicts in the world and Europe, teaches us that state and military leadership must not rely exclusively on professional military personnel, who, despite their high level of training, still represent only a tactical backbone in a strategic-level armed conflict. Readiness for the implementation of the proclaimed and adopted concept of total defense has a strategic character, on which the defense of the Republic of Serbia is based, meaning the activation of all available capacities, their networking, and coordinated action as a whole. We believe that the ability, training, motivation, and number of reserve officers who lead military units consisting of non-commissioned officers and reserve soldiers are essential for the successful implementation of the total defense concept.

The strategic and normative document governing the Serbian defense system is the National Security Strategy, in which “the national security system represents a normatively, structurally and functionally regulated entity whose activities ensure the protection

and achievement of the national interests of the Republic of Serbia” (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije [SNBRS] 2019, 13). Therefore, this system represents “a form of organization and functioning of society in implementing measures and activities on a preventive and repressive level in order to preserve the sovereignty and integrity of the state, its constitutionally established order, the rights and freedoms of citizens, as well as all other social and international values from all forms of threat” (Stajić 2005, 439). Namely, according to the aforementioned system, the bearer of military defense, as a key component of the state, is the Serbian Armed Forces, which represents the primary defense force that unites all available state and social capacities. The Serbian Armed Forces consist of an active and a reserve component, the latter being the larger, and its importance should not be underestimated (Stajić 2005, 440).

Therefore, reserve officers and the units they command are of vital importance for the army of any state, since in wartime they represent a key combat component, while in peacetime they can participate in responding to crisis events (Griffith and Ben-Ari 2020, 1–26). We believe that the management of complex operations in wartime at the tactical level is primarily the responsibility of reserve officers, and their peacetime training is of paramount importance for the functioning of the defense system and the successful implementation of the concept of total defense.

TRAINING OF RESERVE OFFICERS IN THE ARMIES OF THE WORLD

It is widely accepted that the USA and the Russian Federation represent the countries with the most powerful armies in the world. Namely, in addition to the technical superiority and size of their armed forces, we believe that the foundation on which their power rests is actually the system of military education. The experiences of many generations have contributed to the ongoing improvement of the system of training military officers, which in times of difficulty for these countries has proven crucial to their success. Based on research in this area, we can draw conclusions that we will explain in more detail later in the paper: both superpowers view the training of reserve military officers as a strategic defense issue and have traditionally paid special attention to it due to its great importance. Upon completing

this type of military-civilian education, a student graduates with the rank of first officer in the reserve, along with significant rights and privileges, as well as responsible obligations. We believe that in recent years, the systems of reserve military officer education in the USA and Russia have become increasingly similar, a trend that will be further explained in the continuation of this paper. Based on this, it can be concluded that such systems are also among the most effective. We will attempt to describe the functioning of education for reserve officers and officers in these complex military systems as concisely as possible.

In the USA, there is a long tradition of this type of education, but we will concentrate exclusively on the present day. Namely, in the Armed Forces of the United States, the so-called ROTC (Reserve Officers' Training Corps). The Reserve Officers' Training Corps is a highly developed officer training program that operates at numerous universities and colleges in the United States. The mission of this program is "to educate officers who will meet the expectations of the active military and reserve forces in terms of quality, quantity, and academic disciplines". It is further stated that the mission of the program is to produce and "educate officers in academic disciplines that are consistent with the special needs of the military". The goal of the ROTC program, according to official documents, is to attract, motivate, and prepare selected students to serve as officers in the regular military, national guard, or reserve forces. Enabling cadets to acquire knowledge in the field of military sciences and skills while developing leadership, a strong sense of personal integrity, honor, and responsibility, and a sense of importance to the national security system is also stated as a goal of utmost importance (Headquarters Department of the Army Washington, DC [HD AW] 2011, 145–1).

This is achieved through the cooperation and joint efforts of the military and the host institution to provide the best possible training for future officers in the interest of US national security. This program exists at all major universities and numerous colleges throughout the United States and operates voluntarily. Namely, every university that has an accredited ROTC program within the Department of Military Sciences (as an academic and administrative department) allows its students to be included in this program in parallel (with the civilian) and voluntarily, acquiring theoretical but also practical knowledge and skills in military sciences. An essential component that the US military

provides to young men and women who are participants, cadets of this program, is “a scholarship that ensures financial stability through full or partial payment of tuition”. It is interesting to note that by receiving a scholarship, cadets acquire “an additional obligation to complete a semester of learning a foreign language from the Indo-European or Asian region” that they did not know before (HD AW, 145–1).

During their schooling 2011, they undergo numerous practical training sessions in the field, and the highlight of their education is an extensive military exercise where the knowledge and skills they have acquired over the years are showcased. This display is held annually, typically in the summer, at the Advance Camp at Fort Knox, and lasts almost a month. It is the largest military exercise of the US Army each year (U.S. Army ROTC Cadet Command 2025). This type, which we can freely call military-civilian education, although it does not make too much difference whether the cadet will become an active or reserve officer, is absolutely dominant in the US Army. Data from 2020 indicate that 70% of newly appointed active-duty officers in the US Army have completed the ROTC program (National Security Analysis [CAN] 2017).

We conclude that this system of education and training offers a great deal to the participants, but also demands as much from them in return. It is based on rights such as paid tuition, scholarships, bonuses, seniority, and status. Upon completion of the program, if an officer joins the reserve forces, their rights include a monthly financial allowance, personal and family healthcare, various bonuses, additional vacation days, scholarship-based continuation of education, and other benefits. The obligations of newly commissioned officers in the reserve are primarily loyalty and devoted service to the army, which is practically reflected in the annual two-week military exercise and one weekend during each month spent in the unit to which the officer is assigned (U.S. Army ROTC Cadet Command 2025). Incidentally, a large number of American presidents were officers in the reserve of the US Armed Forces, such as T. Roosevelt (colonel), Truman (colonel), Kennedy (lieutenant), Johnson, Nixon (lieutenant), Ford (lieutenant), Carter (lieutenant), Reagan (captain), and both Bushes (lieutenants). Additionally, P. Colin, who served as the Chief of the US General Staff from 1983 to 1993, completed ROTC (Powell 2012, 54).

The Russian Federation, as the successor state of the Soviet Union, has continued to nurture the tradition of training officers for

military formations. We believe that the former Soviet Union based its potential defense on what it had an advantage in, namely, the massiveness of its army. A million-strong army of well-trained and equipped soldiers, who had cultivated the cult of the successors of the warriors of the Great Patriotic War, had to have a well-developed system of training reserve officers and leaders who would lead that army. The Russian Federation has maintained the foundation; however, for many years, it has worked to improve this type of military training, which is reflected in the functioning of the so-called military departments at civilian universities, where training is carried out, as we will analyze in more detail below. Namely, the modern concept was regulated by the decree of the President of the Russian Federation, which came into force in 2019, when the so-called VUC (Военный учебный центр) military training center¹ (Government of the Russian Federation [GOV RU] 2018, N 309–Ф3) was introduced.

Therefore, students of civilian universities have the opportunity to, in parallel with the academic obligations that their home faculties provide, be voluntarily included in the VUC program (training begins in the second year of study). The main conditions for admission include the student's physical fitness, health condition, and security check. Students have the opportunity to receive a scholarship during their studies by participating in a military training program, which helps ensure their financial stability. VUC students who have chosen the program for active officers are entitled to a special scholarship. Namely, students attending the military training center have one so-called military day each week, which they spend at the VUC centers, located near the university. On that day, groups of subjects in the field of military sciences are studied, and practical military training is also carried out.

During the military day, lectures in civilian subjects are not held, both for VUC students and for students who do not attend the training. The crown of the training is similar to the American ROTC, culminating in an extensive military exercise lasting 30 days in the summer, after which students are eligible to take the final exam (Dolgosheva 2019).

¹ As of 2024, it is estimated that more than 137 military training centres have been established, with over 60,000 students participating in this form of civilian military education.

Upon successful completion of training and graduation from the faculty, the student receives an officer rank in the reserve and is assigned to a reserve military unit. As newly promoted reserve officers, they are exempt from mandatory military service in Russia and can also establish a permanent employment relationship with the Russian military, thereby becoming active officers. Upon successful completion of schooling and training, they receive a military ID card with which they exercise numerous rights in civilian life, mainly when employed. Namely, by completing the VUC program, graduates who were “in the active officer program” continue their military careers as active officers in the Armed Forces of the Russian Federation for a mandatory period of three years (Poulsen and Staun 2021, 198–222).

We conclude that the long-standing tradition of training reserve officers in Russia remains a priority for state and military authorities today. Popularizing the officer vocation among young, college-educated individuals is of exceptional importance because it fosters an intellectual elite that is patriotic and highly motivated to defend the country. In this way, the social elite becomes inextricably linked to its own army with which it identifies.

GUIDELINES FOR IMPROVING THE TRAINING OF RESERVE OFFICERS OF THE SERBIAN ARMY

The examples of the most powerful armies in the world, previously analyzed, clearly demonstrate that the system of training reserve officers is of great importance for national security. A modern army, although professional, does not necessarily have to be small in number. We believe that a well-formed and well-trained reserve and its officer corps are the guarantor of the successful defense of the state from potential war threats. Therefore, we will examine the system of training reserve officers of the Serbian Army and propose particular possibilities for improving it.

Namely, since 2006, the Class of Students for Reserve Officers, also known as CSRO, has been operating at the Military Academy of the University of Defence in Belgrade. Participants, i.e., students, may be citizens with a university degree who are medically fit and have passed a security check. The training of students lasts six months, of which the first four months are spent on regular and special forms

of teaching. In the second period, which lasts slightly less than two months, students undergo internships in various organizational units and institutions of the Serbian Armed Forces. The training is carried out in two cycles per year (within the March and September generations). Upon successful completion, students of the CSRO are promoted to the rank of second lieutenant in the reserve, with the possibility of establishing a permanent employment relationship with the Ministry of Defence and the Serbian Armed Forces as active officers (MORS 2010, 198).

Assuming the return of regular military service, which is eagerly awaited and announced in Serbia, the number of soldiers who would undergo training annually would understandably be in the thousands of young men and women. In this way, the Serbian Army, i.e., its units that are filled with reserve personnel, would be greatly rejuvenated, and in this regard, a crucial need arises for a larger number of reserve officers. We believe that the current system of education at the CSRO would not produce a sufficient number of reserve officers unless the number of students increases significantly. It is also understandable that reserve officers, after completing their voluntary education at the CSRO, largely decide to continue their active career in the army, while formation positions in reserve units remain vacant. We conclude that in this way the CSRO represents an additional opportunity for the metaphorically “production” of active officers, while only a smaller number of them remain deployed in the reserves. To improve this situation, it is necessary to refine the system of this type of education in accordance with the aforementioned models and programs.

It is ambitious to compare the system of education for reserve officers in the Serbian army with those of the United States and Russia, which have incomparably greater needs and capacities, but it would undoubtedly be beneficial to implement viable examples of good practice. Namely, the model of hybrid civilian-military education would be feasible if, in addition to numerous other fields, military sciences were introduced at certain civilian faculties in Serbia, which would also study military sciences from the perspective of the main scientific field that the particular faculty specializes in. Students in these fields would undergo practical military training in the army units closest to them or located in their city. They would be provided with scholarships, and upon graduation, they would receive their first officer rank in the reserve. In this way, the army would increase the

influx of young officer cadres for the reserve, but would also receive potential active officers, specifically the deficient personnel that the army needs, and the academy does not “produce”. Such a potential modality requires profound changes in various areas, but making a strategic decision that would move towards this or a similar solution would be of immeasurable importance.

A specific action that would be extremely important, and at the same time easily achievable, is the possibility of opening military science centers at all civilian universities in Serbia. Within their scope of competence, they would carry out active, systematic, and planned information and promotion to students about the possibilities of continuing their education in the field of military science after graduation by enrolling in the CSRO. The director of the center could be someone with a teaching or scientific title from that university, who also holds the rank of officer in the reserve. Namely, the analyzed programs in the aforementioned armies of the world are based on the principle of specifically established rights and obligations. Therefore, we believe that it is necessary for future students of the CSRO, i.e., Reserve officers, must have specific benefits and obligations. The state needs to recognize the desire and specific patriotic work of the trainees to serve their homeland, in addition to their civilian careers, by allowing them to wear a military uniform. Upon returning to civilian life and its everyday activities, they must be holders of specific privileges, such as financial allowances, healthcare, tax relief, employment benefits, and identification. The obligations of reserve officers must not be reduced to a potential military exercise once every three years, but to frequent theoretical and practical training. Technological progress in the military sphere represents an obstacle that can only be overcome through serious training. It is necessary to organize courses for the training of senior reserve officers and their training for staff duties.² Work on achieving the greatest possible cohesion between active and reserve officer cadres, as well as soldiers, through various types of activities that are not exclusively of a military-training nature, such as organizing lectures on military topics and seminars. We believe that this way of developing and improving the education of reserve officers is a sure path towards a stronger Serbian Armed Forces, which

² As the former course for training commanders of war units at regimental and brigade level, intended for reserve officers of the Yugoslav Peoples Army.

is the guarantor of the sovereignty, independence, and security of the Republic of Serbia.

CONCLUSION

We can conclude that the Serbian Armed Forces, as the foundation of the national security system, play a crucial role in the concept of total defense, which entails all societal subjects participating in an organized and planned manner in the defense of the country's sovereignty and independence. We conclude that, in addition to the professional forces, the Serbian Armed Forces also have a reserve force that is many times larger, and its role should not be underestimated or its training neglected. The training and motivation of both active and reserve officers are a prerequisite for success, and their education is of exceptional importance. An analysis of the education systems for reserve officers in the USA and the Russian Federation reveals that they are widely available through a hybrid model of civilian-military education at hundreds of universities and faculties in these countries. We believe that for the Republic of Serbia, as a militarily neutral country with an adopted concept of total defense, the introduction of mandatory military service is a practical necessity. In this regard, it is necessary to improve the system of training reserve officers, giving special attention to quantity without neglecting quality.

Academic citizens, i.e., individuals with higher education, conditionally represent the intellectual elite of a country that largely determines the social movement of the entire population. If this "elite" has no points of contact with its own army and views it as an essential unknown, serious problems will undoubtedly arise, leading the social movement astray. The training of reserve officers at the Military Academy represents, in addition to the acquisition of theoretical knowledge and practical training of future officers, the promotion and dissemination of top officer values in society. By creating a powerful officer corps within the military, a social stratum is established in the civilian community that represents one of the primary guardians and promoters of actual national, ethical, and military values. Top-notch academic knowledge from a specific scientific field that has been acquired for years in the civilian community, combined with knowledge of military sciences through mandatory practical training,

physical fitness, and moral worthiness, creates a true intellectual and officer for whom the patriotic ideal is a matter of honor. By performing everyday duties in responsible social and state positions in the civilian community, the values of which the Serbian Armed Forces are the protector and guardian, will permeate the entire academic social community through the reserve officer corps.

What a reserve officer acquires, in addition to knowledge of military science and professional qualifications, by receiving an officer's rank is officer honor. Colonel Rajić emphasized that the officer's honor of reserve officers is significant and that it must not be separated from the honor of professional officers (Rajić 2001, 114). Namely, officers, even if they are very professional and competent, are unreliable and insufficiently capable if their honor is vague, superficial, and especially false and duplicitous. Those with "built and unbreakable honor with the necessary military knowledge, skills and abilities are capable, reliable and worthy even in the most difficult war conditions" (144).

REFERENCES

- Bjelajac, Mile. 1988. *Vojska Kraljevine SHS/Jugoslavije 1922–1935*. Beograd: INIS.
- Bjelica, Obrad. 1983. *Vojna akademija kopnene vojske 1944–1984*. Beograd: CVVŠ Maršal Tito.
- Denda, Dalibor. 2019. „Srpska vojska 1914–1918 (Brojno stanje, organizacija, formacija i opremljenost).” U *Prvi svetski rat – 100 godina kasnije*, ur. Dalibor Denda, 15–34. Beograd: Vojnoistorijski glasnik.
- Dimić, Ljubodrag. 2021. „Kraj Velikog rata i jugoslovensko ujedinjenje.” U *Srbija 1918: oslobođenje domovine, povratak ratnika, život u novoj državi*, ur. Ljubodrag Ristić, 13–33. Čačak: Međuopštinski istorijski arhiv.
- Dolgosheva, Anastasia. 2019. “Farewell, military department. Where students will learn to defend the Motherland.” *Sankt-Peterburgskie vedomosti*. February 22, 2019. https://spbvedomosti.ru/news/country_and_world/proshchay_voennaya_kafedra/.
- Durašinović Radojević, Dragana. 2016. „Švajcarska oružana neutralnost.” U *Uticaj vojne neutralnosti Srbije na bezbednost i stabilnost u Evropi*, ur. Srđan Korać, 52–76. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu; Hanns Seidel Stiftung.

- Dukić, Anđelija, i Dejan Vuletić. 2023. „Organizacija sistema odbrane prema konceptu totalne odbrane na primeru Švajcarske, Švedske i Srbije.” *Međunarodni problemi* 75 (4): 621–647. DOI: 10.2298/MEDJP2304621D.
- Grujić, Zlatomir. 1997. *Avijacija Srbije i Jugoslavije 1901–1994*. Beograd: NIU „Vojska”.
- Griffith, James, and Eyal Ben-Ari. 2020. “Reserve Military Service: A Social Constructionist Perspective.” *Armed Forces & Society* 20 (10): 1–26. DOI: 10.1177/0095327X20917165.
- Government of the Russian Federation [GOV RU]. Federal Law No. 309–ΦЗ, August 03, 2018. <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/> Last accessed May 4, 2025.
- Headquarters Department of the Army Washington, DC [HD AW]. Army Regulation No. 145–1, September 06, 2011. http://www.apd.army.mil/pdffiles/r145_1.pdf. Last accessed May 10, 2025.
- Ministarstvo odbrane Republike Srbije [MORS]. 2010. *Srpsko vojno školstvo*. Beograd: Ministarstvo odbrane Republike Srbije.
- National Security Analysis [CAN]. 2017. “Table B–30. Active Component Commissioned Officer Gains.” *CAN*. September 30, 2017. https://www.cna.org/pop-rep/2017/appendixb/b_30.html.
- Poulsen, Niels Bo, and Jorgen Staun. 2021. *Russia's Military Might – A Portrait of its Armed Forces*. Denmark: Djof Publishing.
- Powell, Colin. 2012. *It Worked for Me: In Life and Leadership*. USA: Harper Collins.
- Rajić, Rade. 2001. *U ime oficirske časti*. Beograd: Medija centar „Obrana”.
- Starčević, Srđan, i Srđan Blagojević. 2020. „Uloga služenja vojnog roka u razvoju srpske strateške kulture.” *Vojno delo* 72 (4): 85–104. DOI: 10.5937/vojdela2004085S.
- Stajić, Ljubomir. 2005. *Osnovi sistema bezbednosti*. Beograd: Draganić.
- Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije [SNBRIS]. „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 94/2019.
- Stanar, Dragan, i Srđan Starčević. 2024. „Vojna obaveza kao deo srpskog etosa.” *Sociološki pregled* 58 (2): 505–525. DOI: 10.5937/socpreg58-49221.
- U.S. Army ROTC Cadet Command. 2025. “Find your path, Army ROTC.” *U.S. Army ROTC Cadet Command*. Last accessed March 29, 2025. <https://www.goarmy.com/careers-and-jobs/find-your-path/army-officers/rotc>.

-
- Vuksanović Anić, Draga. 1993. *Stvaranje moderne srpske vojske*. Beograd: SKZ.
- Živković, Milenko. 1989. *Centar vojnih škola kopnene vojske 1945–1985*. Beograd: VINC.

Јован Цонић*

Иновативни центар, Универзитет у Нишу, Република Србија

Александар Ђорђевић**

Правни факултет, Универзитет у Нишу, Република Србија

ЗНАЧАЈ РЕЗЕРВНОГ ОФИЦИРСКОГ КАДРА ЗА СИСТЕМ НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ***

Резиме

Један од најважнијих фактора у остваривању националног и одбрамбеног интереса сваке државе представља организована оружана сила која је у сваком моменту спремна да заштити њену независност и сувереност. Војска Србије према Стратегији националне безбедности Републике Србије представља најважнију и најмоћнију формацију на којој се заснива систем националне безбедности, а са циљем обезбеђења сигурности за све њене грађане. Оружани сукоби данашњице нам показују да и поред потребе за професионалном војском која је главни носилац борбених дејстава, кључну улогу на бојном пољу и даље имају бројност војног састава уз подразумевану обученост и мотивисаност. Република Србија као војно неутрална држава са усвојеним концептом тоталне одбране, а са својим виталним интересом очувања територијалног интегритета, у обавези је да због ризика у безбедносном окружењу развија и усавршава сопствену војску зарад очувања државне и националне егзистенције. Војску Србије поред активних припадника чине и њене резервне снаге које заједно представљају једну добро организовану целину без које концепт тоталне одбране не би могао да функционише. Историја нас учи да је официрски кадар врх копља сваке војске, те да је његова обученост и мотивисаност кључна за успех, те је поред активног од великог значаја и резервни официрски

* Имејл адреса: jovanconic96@gmail.com; ORCID: 0000-0002-7887-3317.

** Имејл адреса: djole@prafak.ni.ac.rs; ORCID: 0000-0002-6604-0780.

*** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту „Одговорност у правном и друштвеном контексту” који је финансирао Правни факултет Универзитета у Нишу, у периоду од 2021–2025.

кадар међу којима у случају рата готово да постоји знак једнакости. Предмет истраживања овог рада управо је значај резервног официрског кадра у систему одбране, те његова друштвена улога у миру као промотера највиших војничких вредности. Концепт школовања официрског кадра у резерви у Србији има дугу и богату историју која живи и данас, али коју је потребно усавршавати у складу са безбедносним изазовима данашњице.

Кључне речи: Србија, безбедност, официрски кадар, резерва, школовање.

* This paper was received on June 16, 2025, and accepted for publication at the Editorial Board meeting on October 15, 2025